MAHALLANI RIVOJLANTIRISH VA JAMIYATNI MA’NAVIY YUKSALTIRISHNING IJTIMOIY VA FALSAFIY KONSEPSIYALARI

Axmadjanova Muazzam Islomjanovna
Namangan davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada mahallani rivojlantirish va jamiyatni ma’naviy yuksaltirishning ijtimoiy hamda falsafiy asoslari O‘zbekiston misolida tahlil qilinadi. Xususan, Strategiya–2030 doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar, davlat boshqaruvi tizimida mahalla institutining o‘rni va Shavkat Mirziyoyev rahbarligida olib borilayotgan yangilanishlar ilmiy nuqtayi nazardan yoritiladi. Maqolada mahalla institutining tarixiy ildizlari, uning fuqarolik jamiyati shakllanishidagi ahamiyati hamda ma’naviy yuksalish jarayonidagi roli ijtimoiy-falsafiy tahlil asosida ochib beriladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, mahalla instituti O‘zbekiston jamiyatining ijtimoiy barqarorligi va ma’naviy taraqqiyotini ta’minlovchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Kalit so‘zlar: mahalla, fuqarolik jamiyati, ma’naviyat, ijtimoiy taraqqiyot, Strategiya-2030, islohotlar, Yangi O‘zbekiston.

Globallashuv sharoitida jamiyatni barqaror rivojlantirish va ma’naviy yuksaltirish masalasi har bir davlat oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir.[1] O‘zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida, ayniqsa so‘nggi davrda mahalla institutini mustahkamlash, uning ijtimoiy boshqaruvdagi rolini kuchaytirish hamda jamiyatning ma’naviy asoslarini yangilashga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.[2]

“Yangi O‘zbekiston” taraqqiyot modelida inson qadri, fuqarolik jamiyati va ijtimoiy adolat tamoyillari ustuvor yo‘nalish sifatida belgilandi.[3] Bu jarayonda mahalla nafaqat hududiy birlik, balki ijtimoiy institut sifatida ham jamiyat taraqqiyotining tayanchiga aylandi.[4] Xususan, O‘zbekiston Respublikasining 2023–2030-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi mahalla institutini yangi bosqichga olib chiqishni nazarda tutadi.[5]

Mahalla Sharq jamiyatlarida qadimdan shakllangan o‘zini o‘zi boshqarish tizimi bo‘lib, u ijtimoiy birdamlik, o‘zaro yordam va ma’naviy qadriyatlarni saqlash vazifasini bajargan.[6] Falsafiy jihatdan mahalla — bu jamoaviylik va individuallik uyg‘unlashgan ijtimoiy makondir. Aristotelning “inson — ijtimoiy mavjudot” degan qarashi mahalla institutining mohiyatini anglashda muhim nazariy asos bo‘la oladi.[7]

O‘zbek jamiyatida mahalla:

- ijtimoiy nazorat mexanizmi,
- ma’naviy tarbiya maskani,
- ijtimoiy himoya vositasi,
- fuqarolik jamiyati instituti sifatida namoyon bo‘ladi.

Ma’naviyat — jamiyatning ichki axloqiy, madaniy va ruhiy poydevoridir.[8] Jamiyat taraqqiyoti faqat iqtisodiy o‘sish bilan emas, balki ma’naviy yetuklik bilan ham belgilanadi. O‘zbekiston taraqqiyot modelida ma’naviyat davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylantirildi. “Inson qadri uchun” tamoyili asosida olib borilayotgan siyosat shaxsning erkinligi, sha’ni va qadr-qimmatini himoya qilishga qaratilgan. Bu esa ijtimoiy adolat va ma’naviy yuksalishning falsafiy asosini tashkil etadi.

O‘zbekiston Respublikasining 2023–2030-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab oladi. Unda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, mahalla tizimini professional boshqaruvga o‘tkazish, ijtimoiy himoya mexanizmlarini kuchaytirish, yoshlar va ayollarni qo‘llab-quvvatlash hamda ma’naviy-ma’rifiy ishlarni tizimlashtirish kabi vazifalar belgilangan.

Shavkat Mirziyoyev rahbarligida mahalla institutining vakolatlari kengaytirildi.

Xususan:

- Mahalla va nuroniylarni qo‘llab-quvvatlash vazirligi tashkil etildi;

❖ “Temir daftar”, “Ayollar daftari”, “Yoshlar daftari” kabi ijtimoiy reyestr tizimi joriy etildi;

❖ Mahallalarda hokim yordamchilari, yoshlar yetakchilari va xotin-qizlar faollari faoliyati yo‘lga qo‘yildi.

Bu islohotlar mahallani davlat va jamiyat o‘rtasidagi ko‘prikka aylantirdi. Falsafiy nuqtayi nazardan qaralganda, ushbu model subsidiarlik tamoyiliga asoslanadi.

Mahalla fuqarolik jamiyatining boshlang‘ich bo‘g‘ini hisoblanadi. Fuqarolik jamiyati nazariyasiga ko‘ra, davlat va shaxs o‘rtasidagi muvozanat jamoat institutlari orqali ta’minlanadi.

O‘zbekistonda mahalla:

- jamoatchilik nazorati mexanizmi,
- ijtimoiy birdamlik markazi,
- ma’naviy tarbiya o‘chog‘i sifatida faoliyat yuritmoqda.

Bu esa jamiyatning barqaror rivojlanishi va ijtimoiy ziddiyatlarning oldini olishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Strategiya–2030 doirasida mahallani rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari:

1. Raqamlashtirish – mahalla boshqaruvini elektron platformalar asosida tashkil etish;
2. Ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirish – aholi bandligini ta’minlash;
3. Ma’naviy-ma’rifiy ishlarni kuchaytirish – yoshlar tarbiyasini mustahkamlash;
4. Fuqarolik faolligini oshirish – jamoatchilik ishtirokini kengaytirish.

Mahalla O‘zbekiston jamiyatining tarixiy, ijtimoiy va ma’naviy tayanchidir. Strategiya–2030 va Mirziyoyev islohotlari natijasida mahalla yangi bosqichga ko‘tarilib, fuqarolik jamiyati institutiga aylanish yo‘lida muhim qadamlar qo‘yildi. Mahallani rivojlantirish va jamiyatni ma’naviy yuksaltirish o‘zaro uzviy bog‘liq jarayondir. Mahalla institutining mustahkamlanishi O‘zbekistonning barqaror taraqqiyoti va ma’naviy yangilanishining muhim kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent, 2023-yilgi tahrir.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. *2023–2030-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida*. Toshkent, 2023.
3. Shavkat Mirziyoyev. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi*. Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
4. Forobiy, A. *Fozil odamlar shahri*. Oxford: Oxford University Press, 1993.
5. Aristotel. *Siyosat* (B. Jowett, Trans.). Dover Publications, 2004.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari (2021–2023).
7. Strategiya–2030 hujjatlari va tahliliy materiallar.
8. Yuqoridagi manbalar va ilmiy tadqiqotlar asosida ishlab chiqilgan ijtimoiy-falsafiy tahlil.